

Új-görög költemények.

Konstandinos Rigas.

A bemutatandó költemények szerzői közül az egyiket néhány szóval szeretném ismertetni: Konstandinos Rigast, az újkori görögök első és legnagyobb szabadságdalnokát.

1753-ban vagy 1754-ben született az ókori Pherae romjai mellett levő thessaliai Velesztinosban. Kereskedői pályára lépven, csakhamar elhagyta török uralom alatt sínylő hazáját, s a konstantinápolyi előkelő phanarióta negyedből származó görög fejedelmek által kormányzott Oláhországba költözött Bukarestbe. Itt a legnagyobb érdeklődéssel irodalmi tanulmányokra adta magát. Hatalmas testi ereje kiváló szellemi tehetségekkel és nagy tudási vágygyal párosult. A török nyelvet már szülőföldén tanulta meg, később elsajátította a német és olasz nyelvet, a görög és francia nyelv egyaránt hatalmában volt szóban és írásban, s azon kívül a zene és költészet terén is jelentékeny képességről tett tanúságot. Egy ideig mint a görög és francia nyelv tanára működött Bukarestben, majd Oláhország fejedelmeinek titkárává lőn, s ez forduló pontot képez életében. Különösen első Michael Sutsos-szal és első Alexandros Ipsilandival állott közeli viszonyban, és ez utóbbi fejedelem oldalán alkalma volt teljesen megismerkedni az akkori politikai viszonyokkal. Irodalmi működést több irányban fejtett ki, de erejének szétforgácsolásától megmentette őt rendkívüli hazaszeretete, mely a francia forradalom kitörése után még hatalmasabban lángolt föl és teljesen a politikai tevékenység terére és a hazafias költészet művelésére terelte. Ez idő óta igen élénk politikai élet uralkodott az Ipsilandi-ház körében, de az itt összegyűlt lelkes görögök nem értettek egyet a politikai céljaik eléréséhez szükséges eszközök megválasztásában. Míg Alexandros fejedelem harmadik Szelim szultán engedékenységre támaszkodva, a görögök és törökök között való kiegyezésre törekedett, kiváló fia, Konstandinos, ki 1796 óta a porta nagydragomanja volt; a görögöknek Oroszország segítségével való felszabadítását akarta; ellenben Rigas

csakis francia segítséggel tartotta lehetségesnek Görögország felszabadulását.

Nemzetének felszabadítása képezte ezen hatalmas férfiú életének egyedüli szenvedélyét, és nem elégedvén meg többé az írásban való működéssel, nagy szónoki tehetsége által támogatva, nagyszabású praktikus tevékenységet fejtett ki. Terve az volt, hogy az egész görögségnek a porta ellen való föllázítására egy nagy, titkos politikai szövetkezetet, heteriá-t létesítsen. Sikerült is neki mindenütt a görögök között számos minden rendű és rangú kiváló és befolyásos egyént tervének megnyerni, különösen szülőföldén Thessaliában; sőt, mivel ekkor még a nemzetiségi eszme nem vont erős határt a szláv-ság és a görögség között, Rigas terve oda irányult, hogy a török birodalom összes görög hitű lakóit a szultán uralma ellenében megnyerje. De legérdekesebb ezen vakmerő agitator működésében az, hogy még a szabadelvű törököket is sikerült neki a maga részére hódítani: titkos összeköttetései voltak Ali janinai basával, és megnyerte barátságát Viddin parancsnokának, Pasvan Oglunak. Jelszava volt: „A hitért, hazáért, törvényekért és szabadságért“ (ὕπερ πίστεως, πατρίδος, νόμων καὶ ἐλευθερίας), mint az az általa megrajzolt és a heteria tagjaihoz intézett íratokon használt nemzeti pecsét kerületén volt olvasható. De a meghasonlás, mely később a szabadságukért különben bámulatos elszántsággal, hősiességgel és kitartással küzdő görögök között oly nagy mértékben kitört s az 1821-iki fölkelést annyira megbénította, fájdalom, már Rigas idejében is mutatkozott, ki heves bosszúságát különösen nemzete papságának azon része ellen irányította, mely nézete szerint a görögség ügyét elárulva, a török uralommal tartott.

Mindinkább sarkalva az általa istenített Bonaparte vezetése alatt álló francia forradalmi hadsereg olaszországi sikerei által, Rigas 1796-ban Bécsbe sietett, hol a számos görögöket, nagyobbára kereskedőket és tudósokat, teljesen magával ragadta és megnyerte heteriájának, mely a forradalmi korszak hatása alatt mindinkább francia színezetűvé lett. A heteria tagjai Bonapartét a maguk emberének tekintették — tőlük eredt Bonaparte peloponnesusi származásának mondája — és az akkori bécsi francia nagykövet, Bernadotte közvetlen érintkezésbe lépett Rigasszal. Bécsben adattak ki 1797-ben Rigas lyrai költeményei (Ἵμνοι czímen, és később 1814-ben Jassyban),

melyek bámulatos gyorsasággal terjedtek el az összes görögök között, és terjesztették majd búskomor, majd hatalmasan szenvedélyes hangjukkal a lázadás tüzét mindenütt az ozmán birodalomban. Mondják, hogy maguk a törökök is, kik a szavak értelmét nem ismerték, szívesen hallgatták e költemények szép dallamát. Leghíresebb a Mar-seillaise hatása alatt keletkezett, Δεῦτε παῖδες τῶν Ἑλλήνων kezdetű, magával ragadó dal, mely lángoló szavakkal szólítja fel Hellas fiait a sokszázadéves rabigának lerázására, a héthalmu városnak (Konstantinápolynak) megrohanására, és egy Leonidasról és Thermopylaeről való megemlékezéssel végződik. Kiemelem itt még két szép költeményét, melyek közül az egyikben a személyesített Hellas mint anya panaszkodik gyermekeinek, hogy nem mentik őt ki a megalázó rabszolgaságból, míg a másikkban a gyermekek biztatják az anyát, hogy nemsokára ütni fog a felszabadulás órája. Azonkívül kiadta nagy méretben a régi és mai Görögország térképét (Χάρτα τῆς Ἑλλάδος czímen Bécsben), fordított és feldolgozott több rendbeli költői és prózai művet francziából, olaszból és németből, többek között egy physikai kézikönyvet (Ἀπάνθισμα φυσικῆς διὰ τοὺς ἀγγίλους καὶ φιλομαθεῖς Ἑλληνας ἐκ τῆς Γαλλικῆς καὶ Γερμανικῆς διαλέκτου ἑρασιεὲν παρὰ τοῦ Πήγγα Βελεστενλῆ Θετταλοῦ. Βέννη, 1790).

„Az új Tyrtaeus“, mint Rigast nevezték, nem élvezhette fáradozásának gyümölcseit. Költeményei a görögöknek később 1821-ben kitörő és szabadságra vezető küzdelmében rendkívüli szolgálatokat tettek a lelkesedés folytonos ébren tartásában, különösen a csatadallá vált Δεῦτε παῖδες τῶν Ἑλλήνων kezdetű költemény, de maga a költő még ezen hosszú küzdelem előtt lett váratlanul sorsának áldozatává. Nyughatatlan előretörekvésében nem volt meg a kellő elővigyázat. Nemcsak őt, de a többi Bécsben tartózkodó görögöket is elbizakodottakká tette Bernadotte-al való összeköttetésük. Mindenki tudta, mit akarnak, maga a török nagykövet is. Rigas 1798 tavaszán Triestbe készült utazni, hogy közelebb legyen a készülőfélben levő események színteréhez, hogy a francziák egyiptomi hadjáratának várt eredményeit Görögország javára kiaknázhassa, és hogy összeköttetésbe lépjen Bonapartéval. Tizenkét láda költeményt és egy csomag Bonapartének szánt levelet küldött előre barátjához, Andonios Koronioshoz, melyek azonban barátjának távollétében ennek üzlettársa Dimitrios Ikonomos kezébe jutottak, ki a küldemény tartalmáról azonnal je-

lentést tett az osztrák kormánynak. A nemsokára azután barátjával, Perrevossal megérkező Rigast a rendőrség azonnal elfogta. A heteria tagjainak névsorát, melyet mindig magánál tartott, még kellő időben lenyelhette, de abbeli szándéka, hogy öngyilkossá legyen, nem sikerült. Visszavitték Bécsbe, ott Koronios barátjával és a heteriának több tagjával együtt a vizsgáló bíró elé állították és kihallgatás után őt és a heteriának más öt tagját, mint török alattvalókat, föltétel nélkül átadták Hadszi Musztafa belgrádi basának. Alexandros Ipsilandi, Ali janinai basa és Pasvan-Oglu mindent elkövettek a foglyok kiszabadítására, de hasztalan. A megmentési kísérletek még jobban felingerelték a belgrádi basát, ki az összes foglyokat a Dunába fullasztotta. Csak Rigas védekezett legyőzhetetlen erővel a vízbe fullasztás ellen mire a basa őt két török által agyonlövette 1798 május havában. Haldokolva már, ezek voltak utolsó szavai: „Így halmak meg a pallikárok (görög szabadságharczosok); elég vetést vetettem; eljön a kisarjazás órája, és nemzetem majd élvezni fogja az édes gyümölcsöt (οὕτως ἀποθνήσκουν τὰ παλληκάρια ἀρκετὸν σπύρον ἔσπειρα θὰ ἔλθῃ ἡ ὥρα νὰ βλαστήσῃ, καὶ τὸ γένος μου θὰ συνάξῃ τὸν γλυκὸν καρπὸν). — Így halt meg a görög szabadság első vértanúja!

Ezek után legyen szabad bemutatnom Rigasnak fentebb kiemelt három költeményét, más szerzőktől való más hárommal kapcsolatban.

Hellas a gyermekeihez.

(Ἑλλάς πρὸς τὰ τέκνα).

Rigastól.

Oh! szülöttim,
Elzüllöttim,
Hányva-vetve szerte-szét;
Megalázni,
Meggyalázni
Titeket mért kellették?

Mily helyekre,
Félve egyre,
Bujtok el, hogy éljetek?
S zsarnokoknak,
Konokoknak
Átká sújtja fejetek!

Nappal, éjjel
Szerte-széjjel
Forogtok a föld porán,
És a pénzre
S dicsőségre
Tőrekedtek szaporán.

És kívánva,
Hogy elszánva
Tudjatok majd küzdeni,
Úgy távozik
El mindenik,
Öreg, ifjú, messze ki.

És itt szenved
 És itt senyved
 Csak a nyomorékja már,
 Míg a lelkem
 Megesetten
 Üdvöt im hiába vár.

Szép ruhámat,
 Szép hazámat
 Darabokra szaggaták ;
 Kényszerítve,
 Lánczra verve
 Testem egyre faggaták.

Jertek, jertek,
 Szemléljetek,
 Nézzétek a dúlt sebet!
 Ereimből,
 Sebeimből
 Vér patakja mint ered!

Megviselve,
 Keseregve
 Hőn ohajtom a halált,
 Mert védőnek,
 Megmentőnek
 Nem hallom a szózatát.

A gyermekek Hellashoz.

(Τὰ τέκνα πρὸς τὴν Ἑλλάδα).

Rigastól.

Drága anyánk,
 Gondod hagyjám!
 Ha most nem is mosolyogsz:
 Céljainkat,
 Titkainkat
 Tudva, majd örvendni fogsz.

Mert kívánjuk
 S egyre áldjuk
 Os hazánk híres korát,
 Dicsó fényű,
 Nagy erényű
 Csodálatos korszakát.

Már anyánknak
 És atyánknak
 Szenvedése nem busít ;
 Rabigája,
 Szolgasága
 Félni többé nem tanít.

Mert az óra
 Virradóra
 Ellenünknek véget üt ;

Szót emeljen,
 Harczra keljen
 Most a hellen mindenütt!

Összeállva,
 Vért kívánva
 Sorakozzunk ezrivel,
 Hogy rohanjunk,
 Hadakozzunk
 Vad állatok dühivel!

Kiki rontson,
 Törve bontson,
 Bérohanva rémesen,
 Vágva, dúlva
 Hogy bosszúlja
 Meg hazáját véresen!

Kürtök hangja
 Túlrivalja
 Ellenségink vad zaját ;
 Hellen fegyver
 Holtra zúz, ver,
 Ne féltétek a hazát!

Az új-görög Marseillaise.

(Δεῦτε παῖδες τῶν Ἑλλήνων).

Rigastól.

Rajta, talpra, hellen ifjak!
 Keljetek dicső tusára,
 Hadd legyünk méltók azokhoz.
 Kik hazát adtak nekünk.
 Hadd tapossuk ős erővel
 Zsarnokink nyügös igáját,
 És toroljuk meg hazánknak
 Mostoha gyalázatát!
 Siessetek rohamra
 Csatára, hellen ifjak,
 Hogy ellenünk patakzva
 Veszítse vére árját!

És ti ősi hellen árnyak,
 Porladozó hősi csontok,
 Keljetek ki sírotokból,
 S küzdve küzdjétek velünk!
 Harsonámra mind legottan
 Gyüljétek sűrű csapatban,
 Megrohanni a héthalmu
 Várost és letiprani!
 Siessetek rohanva
 Csatára, hellen ifjak,
 Hogy ellenünk patakzva
 Veszítse vére árját!

Sparta, Sparta, mért aluszol
 Dermedezve renyhe álmot?
 Ébrededez, s kiáltsd Athenaet,
 Harczra híva társadul!
 Gondolj rá Leonidasra,
 Hősi, hírneves fiadra,
 Nagy, levente férfiadra,
 Romboló vezéredre.
 Siessetek rohanva
 Csatára, hellen ifjak,
 Hogy ellenünk patakzva
 Veszítse vére árját!

Thermopylae szorosában
 Egy magába' harcra készen
 Szembeszáll a perzsa haddal
 O, s tiporva zúzza szét.
 Háromszor száz katonával
 Bérohan a tömkelegbe,
 És miként dühös oroszlán
 Vérbe' gázol, vért kíván.
 Siessetek rohanva
 Csatára, hellen ifjak,
 Hogy ellenünk patakzva
 Veszítse vére árját.

Kérések.

(Αἰατήσεις).

Rangavistól.

A leány arany hajában
 Rózsa volt szép fonatában.
 „Add a rózsát, add ide,
 Nem kell egyéb semmi se.“

Elpirulva adja szépen
 Liliom fehér kezével.
 „Add a kezed', add ide,
 Nem kell egyéb semmi se.“

Oda nyújtja bűvös kezét,
 S földre szegzi sötét szemét.
 „Add a szemed', add ide,
 Nem kell egyéb semmi se.“

Tüzes pillantása villan,
 S fogsora mosolygva csillan.
 „Add a szádat, add ide,
 Nem kell egyéb semmi se.“

Hagyja mézes ajkát, s keble
 Hullámozva dagad egyre.
 „Add a kebled’, add ide,
 Nem kell egyéb semmi se.“

Hajlik mint a cyprus lombja,
 És magát karomba ontja.
 „Most enyém vagy, őzike,
 Most már nem kell semmi se.“

A g a l a m b.

(Ἦ περιστέρᾱ).

Rangaristól.

Fehér galamb, a szárnyaid
 Hová szelik a lég útít?
 Míg itt a tél,
 A zordon, él,
 S zudítja ránk fagyos szelít.

Ne menj el, félénk kis madár,
 Mert tél vagyok mi nálunk már;
 Hő érzelem,
 Hő szerelem
 Gyulad szívünkben, s várva-vár.

„A hol mosolyg a kikelet,
 S enyelgve búgnak lágy szelek,
 Oda megyek,
 Fényt szeretek,
 Virágmezőket keresek.“

„Baráti szív másutt is ég,
 S dobogva ver: ez nem elég“,
 Igyen felel,
 S útjára kel,
 S oda repül, hol szép az ég.

A c s ó k.

(Ἦ φίλῳ).

Zalakostastól.

Szerettem egy pásztorleányt, a szebbiket a réten,
 S erősen megszerettem őt,
 Mikor még bajsdom meg se nőtt,
 S gyerek valék egészen.

És egy napon, midőn ülénk virágokon a fűben,
 „Hozzád csak egy szavam vagyok“,
 Mondám, „szeretlek én nagyon,
 Forrong a vér a szűmben.“

Felém hajolva átkarolt, megcsókolá a számát,
 És szólt: „Gyerek, a szerelem
 Nem neked való érzelem,
 Tarts később arra számot.“

Felnőve már fölkeresém, de más vevé be szívét,
 S nem vette szómat szívesen,
 De én soha se feledem
 A csókja édes ízét.

PECZ VILMOS.